

ВІДГУК

**офіційного опонента Юрія Любомировича Дмитришина
на дисертацію Шутко Наталії Ігорівни**

**«Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Австрії 1811 року та
його застосування на західноукраїнських землях (1811-1939 роки)»
(Львів, 2018 р.), подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 - «теорія та історія держави і
права; історія політичних і правових учень»**

Починаючи з кінця ХХ ст. в сучасну українську юридичну науку міцно вкорінилися такі поняття як правова традиція та концепт приватного права. Варто зауважити, що сучасне цивільне право провідні вчені розглядають як продукт європейської правової думки, політико-правової культури, як її обґрунтував Гарольд Берман – цілісної західної правової традиції.

Історичність цієї традиції, неперервний характер її еволюції не тільки безпосередньо впливають на сучасні систематизаційні та уніфікаційні роботи в європейському праві, а й окреслюють певні ідентифікаційні межі для нових, чи відроджених держав, державність яких не була неперервною.

Відтак належність України до європейської правової традиції має бути доведена науково, а не політичними гаслами.

Україна - це частина Європи. Відповідно, право країн Європи в його історичному аспекті не є щось абсолютне чуже для України. Чимало джерел права європейських країн не лише опосередковано вплинули на правовий лад тих чи інших українських історичних земель, а й безпосередньо на них застосовувалися. І ця теза має стати певним дороговказом для вітчизняних істориків права. Тому появу кандидатської дисертації, присвяченої

дослідженню австрійського цивільного кодексу 1811 р. та його застосуванню на західноукраїнських землях, слід лише вітати.

Австрійський цивільний кодекс 1811 року на території Австрійської монархії та Австро-Угорської імперії діяв, звичайно що з певними особливостями щодо угорських земель, до розпаду імперії, в т. ч. на території Галичини. Цей кодекс діяв на українських землях Другої Речі Посполитої фактично до уніфікації законодавства у 1945-1946 р., проте з прийняттям Zobov'язального кодексу у 1934 р. скасованими були більша частина норм zobov'язального права Австрійського цивільного кодексу 1811 року. На території Буковини австрійське цивільне законодавство мало як опосередкований вплив через вплив на кодифікацію власного права у ХІХ ст., так і через безпосереднє застосування до 1938 р., фактично до уніфікації законодавства в Румунії. На території Карпатської України Австрійський цивільний кодекс 1811 р. частково застосовувався в угорській частині Австро-Угорської монархії та був кодексом права в Чехословаччині в міжвоєнний період. Більше того був кодексом права в Західноукраїнській Народній Республіці. Отже, понад 80 років мільйони західних українців жили за цим кодексом, що не могло не вплинути на їх правову свідомість і правову культуру.

У цьому контексті не можна не визнати **актуальність і своєчасність рецензованої дисертації**. Австрійський цивільний кодекс 1811 року чинний й до сьогодні, проте для історії права важливе значення має також його дослідження в оригінальному варіанті 1811 року з метою формування розуміння особливостей тодішніх правових відносин і правового життя загалом. Без такого знання цілісна картина історії держави і права України видається неможливою. А створення такої картини є найголовнішим завданням сучасної української історико-правової науки.

Достовірність отриманих результатів, на нашу думку, зумовлена насамперед опорою на документальні першоджерела, зокрема й на 31 архівну справу з п'яти фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Львів, уведених до наукового обігу особисто здобувачкою. У дисертації також використано німецькомовні та польськомовні нормативно-правові акти (кодекси і закони) опубліковані в офіційних австрійських виданнях, а також преса тощо.

Безперечною позитивною рисою роботи є загалом добре знання історіографії проблеми, активне використання наукових здобутків українських, австрійських, польських та інших вчених, у т. ч. не лише правознавців, а й представників суміжних наук. При цьому історіографічний аналіз в роботі не зводиться, як часто буває, до простого переліку прізвищ і назв. Здобувачка стисло, але влучно характеризує кожну працю, аналізуючи як її основний зміст, так і значення для подальших досліджень проблеми.

Запорукою достовірності висновків дисертаційного дослідження є й адекватне використання здобувачкою сучасного інструментарію (за власним її висловом — «методологічних можливостей») історико-правової науки. Підкреслимо, що здобувачка заявляє себе прихильницею цивілізаційного підходу, але водночас заявляє, «що для об'єктивного висвітлення державно-правових реалій прийняття ЦКА, ці два методи об'єднані» (с. 27).

Структура дисертації, хоча і викликає певні зауваження, але дозволила створити логічне, історично-послідовне дослідження і таким чином загалом досягти тієї мети, яку ставила перед собою здобувачка.

Новизна дослідження зумовлюється насамперед самою постановкою проблеми. Наскільки мені відомо, вітчизняні правознавці досліджували тільки в загальному структуру, джерела та передумови прийняття Австрійського цивільного кодексу 1811 року та Галицького цивільного кодексу 1797 р., проте

здобувачка змогла висвітлити ті сторони дослідження, які були дійсно невідомі, наприклад, про склад комісій щодо створення Австрійського цивільного кодексу 1811 року (с. 45), запозичення кодексу як зразка для кодифікацій в різних державах Центрально-Східної Європи у ХІХ ст. (с. 47-48) та ін.; також в загальному було здійснено характеристику зобов'язального права Австрійського цивільного кодексу 1811 року, проте, здобувачка висвітлила саме особливості його застосування як в судовій практиці, так і на західноукраїнських землях, що входили до складу різних держав. Тобто, дійсно на монографічному рівні дослідження застосування Австрійського цивільного кодексу 1811 року на західноукраїнських землях здійснено ще не було, так як і не було здійснено дослідження саме особливостей застосування норм зобов'язального права.

Серед висновків, які здобувачка вважає найважливішими для свого дослідження, значний інтерес викликають, зокрема, твердження про поширення дії австрійського цивільного законодавства на територію Західноукраїнської Народної Республіки, оскільки така позиція законодавчої влади відродженої держави повинна бути пояснена не тільки станом війни та нагальними практичними потребами регулювання зобов'язальних відносин, а й перевагами юридичної догматики ЦКА, а саме: ефективною для практики наглядністю форми; логічною концентрацією юридичного матеріалу; простотою для розуміння внаслідок зрозумілості структури; здатністю заповнювати прогалини в позитивному праві. Очільники ЗУНР бачили ЦКА як складову цивілістичної традиції на західноукраїнських землях, виразника певних ідеалів і цінностей, які в сучасній Україні узагальнюють у понятті «європейські цінності» (с. 206).

Рецензоване дослідження має й **ряд інших позитивних рис**. Так, здобувачка досліджує специфіку застосування Австрійського цивільного кодексу 1811 року на території Другої Речі Посполитої у міжвоєнний період,

зокрема, досліджує питання створення Кодифікаційної комісії (с. 169), її складу, основних напрямків роботи (с. 172-173) та досягнень у кодифікації права. Вагомим є саме те, що здобувачка зуміла простежити запозичення приписів Австрійського цивільного кодексу 1811 року у Zobov'язальному кодексі Польщі 1934 року (с. 178-179). Дуже позитивне враження справляє те як здобувачка оцінює роботу та дослідження саме представників Львівського університету - Е. Тілля, Р. Льоншана де Бер'є та ін., та відзначає їхній внесок у кодифікацію та уніфікацію права в Другій Речі Посполитій. Здобувачка небезпідставно вважає своїм здобутком уточнення висвітлення аспектів застосування Австрійського цивільного кодексу 1811 р. на території Угорщини, адже цей матеріал висвітлюється вперше.

Дисертація, як звично для історико-правових досліджень, рясніє посиланнями на маловідомі документи й імена, що робить її цікавою і корисною для читання. Вона **оформлена** відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою.

Водночас дисертація викликає низку роздумів, відкриває широкий простір для наукової дискусії. У рамках цього відгуку варто зупинитися на деяких конкретних **зауваженнях і побажаннях** до її авторки.

1. Назва дисертації не зовсім відповідає змісту дисертації, оскільки в тексті розглядаються питання застосування Австрійського цивільного кодексу 1811 року на території Угорщини, Польщі, Чехословаччини та Румунії, хоча дійсно на цих територіях кодекс й діяв тривалий період часу, проте даної інформації занадто багато в дослідженні, що справляє враження применшення уваги щодо висвітлення саме «основи» дослідження – zobov'язального права. При цьому, все ж таки позитивним було уточнення теми дисертаційного дослідження.

2. Назви розділів і окремих підрозділів теж не завжди узгоджуються між собою. Так, у заголовку розділу 1 йдеться про «методологію дослідження», а в підрозділі 1.2. розкривається лише «методологічні основи дослідження». Мало б йтися ширше — про методи або методологію дослідження загалом. У назві розділу 2 декларується надання загальної характеристики Цивільного кодексу Австрії 1811 р., проте, розділ розкриває питання загальної характеристики Галицького цивільного кодексу 1797 р., і питання внесення змін до Австрійського цивільного кодексу 1811 р., і питання розвитку австрійського цивільного законодавства у ХІХ ст., що виходить за межі задекларованої назви розділу 2. Назви підрозділів розділу 4 також не є уніфікованими, адже здобувачка досліджує застосування Австрійського цивільного кодексу 1811 р. на території Польщі та Чехословаччини у міжвоєнний період, а на території Румунії вже з 1811 р., при цьому щодо Угорщини часові межі також занадто обширні.

3. Певна непослідовність спостерігається в авторській характеристиці методології дослідження. За її твердженням, «дослідження базується на концептуальних засадах діалектики [...] водночас враховувався цивілізаційний підхід ...» (с. 7), а «методологічну базу даного дисертаційного дослідження становлять філософські, загальнонаукові, спеціально-юридичні та логічні методи дослідження» (с. 27). Доволі дискусійним видається і згадане виокремлення «логічних методів дослідження», які традиційно розглядаються як складові загальнонаукових методів.

4. У розділі 1 «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження», а точніше у підрозділі 1.2., який присвячено методології дослідження, присвячується фактично лише один абзац поняттєво-термінологічному апарату дослідження (с. 29). Тобто, здобувачка лише називає, проте не розкриває суті деяких загальних та спеціальних «понять та категорій».

На мій погляд, цього є недостатньо. На мою думку, потрібно було присвятити окремий підрозділ (чи частину підрозділу) поняттєво-термінологічному апарату дослідження з розкриттям конкретно-історичного змісту найважливіших понять (термінів), оскільки така тенденція присутня в історико-правових дисертаціях останніх років, що, відповідно, посилює теоретичну базу дослідження.

5. Здобувачка класифікує історіографію дослідження за різними критеріями, водночас вибираючи хронологічний принцип основним для викладу історіографічної бази дослідження (с. 13). Проте, аналізуючи розділ 1.1. видається, що згаданий принцип не повноцінно дотримано.

6. Дисертація серед іншого присвячена процесу становлення та розвитку цивільної догматики. Зокрема, Н. І. Шутко обґрунтовано стверджує, що продовження дії ЦКА в Західноукраїнській Народній Республіці пояснюється перевагами його юридичної догматики, а також, що ця догматика мала значний вплив на розвиток української науки цивільного права.

Проте у дисертації не простежується еволюція цієї догматики від римського права до сучасного цивільного права України, яке, на думку провідних учених цивілістів, ґрунтується на європейській приватно-правовій догматиці.

7. У розділі 3 також здобувачка відзначає, що шлюбні договори Австрійський цивільний кодекс 1811 р. відносив до зобов'язального права, проте враховуючи приписи кодексу бажано було б надати їхню загальну характеристику. Також Кодекс визначав як підставу припинення зобов'язань сплив строку позовної давності, проте здобувачка не вказує, які ж строки позовної давності визначає Кодекс, що було б логічно відзначити.

Наведене вище значною мірою має характер не стільки принципів зауважень, скільки роздумів над можливими шляхами подальшого вдосконалення викладу матеріалів цього безперечно цікавого і ґрунтовного

наукового дослідження. Висловлені зауваження і побажання не зачіпають концептуального ядра дисертації і не можуть змінити її загальної позитивної оцінки.

Належний науковий рівень дисертаційного дослідження зумовлює його **практичне значення** як для подальших теоретичних і прикладних досліджень, так і для навчально-виховного процесу і законотворчої діяльності.

Дослідження пройшло **апробацію** на семи наукових конференціях, його основні положення знайшли відображення у 12 наукових працях здобувачки, належна кількість яких опублікована у виданнях, включених до відповідних переліків. Всі наукові праці написано без співавторів. Вони присвячені різним аспектам проблеми і не дублюють одна одну.

Автореферат відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення і, загалом, відповідає чинним нормативним вимогам

Отже, **дисертаційне дослідження «Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Австрії 1811 року та його застосування на західноукраїнських землях (1811-1939 роки)», відповідає профілю спеціальності 12.00.01 — «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» і сучасним вимогам до кандидатських дисертацій, а його авторка — Шутко Наталія Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук.**

Офіційний опонент — кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

22 листопада 2018 р.

Ю. Л. Дмитришин

8

Підпис *Ю. Л. Дмитришина* засвідчую
Проректор Дрогобицького державного педагогічного університету
імені І. Франка

